

Ur *Fjärde internationalen* 3-4/81

Ernest Mandel

Den ekonomiska krisen i Kina

De olika fraktioner och fraktionsallianser som avlöst varandra i ledningen för Kinas kommunistiska parti (KKP) och för regeringen har alltsedan revolutionens seger 1949, ställts inför en rad strategiska problem som härrör ur landets efterblivenhet. De centrala frågeställningar man varit tvungen att ta ställning till har framförallt rört:

- sättet att livnära en befolkning som växer med minst 10 om inte med 15 miljoner personer per år, och detta samtidigt som det traditionella jordbruket redan är ett av de mest produktiva i världen och en radikal modernisering av jordbruket skulle ta alltför lång tid för att kunna lösa det problemet på kort sikt;
- sättet att minska och därefter att gradvis suga upp den enorma undersysselsättningen på landsbygden och den mindre arbetslösheten i städerna som framkallats av befolkningsrörelserna och av en massutvandring från landsbygden som på lång sikt är oundviklig;
- fördelningen av nationalinkomsten mellan konsumtionsfonder och ackumulationsfonder och när det gäller ackumulationsfonderna mellan jordbruket, den tunga och den lätta industrin, liksom effekterna av de proportionerna som fastställts på lösningen av de två föregående nyckelfrågorna;
- metoderna för planering och förvaltning och deras effekter på tillväxttakten, på produktionen av nödvändiga livsmedel, på omfattningen av social jämlikhet (eller ojämlikhet) och av sociala spänningar, samt dessa effekters återverkningar på planeringens funktion, på tillväxttakten, osv;
- tempot i och formerna för landets industrialisering och modernisering som trots alla idealistiska mystifikationer som förkunnar motsatsen är oupplösligt förbundna. Denna modernisering är oundgänglig inte enbart för nationella försvarsändamål utan också för att tillfredsställa befolkningens mest elementära behov, såsom alfabetisering, ett garanterat minimum sjukvård för alla, en allmän höjning av den kulturella nivån¹, osv;
- valet av de relationer med världsmarknaden som är mest förenliga med tidigare typer av den relationen, antingen en nästan fullständig självförsörjning, eller en fullständig integrering i världsmarknaden, något som skulle betyda att formerna för utvecklingen bestämdes av den kapitalistiska profitens och den imperialistiska överprofitens logik.

Schematiskt och mycket förenklat skulle vi kunna sammanfatta de problem man haft att ta ställning till på följande sätt: En kinesisk bonde producerar grovt räknat ett ton säd per arbetsår. Hur stor del av detta ton ris eller vete ska avsättas för hans egen konsumtion – som för närvarande fluktuerar mellan 300 och 350 kg per år – eller för hela byn? Hur stor del stannar i byn för att ackumuleras inom jordbruket? Vilken effekt får dessa relativt eller absolut stigande eller fallande ransoner på jordbruksarbetets produktivitet och på jordbruksproduktionens tillväxttakt liksom på böndernas inställning till den socialiserade egendomens regim (dvs objektivt, effekterna på arbetar-bondealliansen)?

Hur stor del av detta ton ris går till staden för att livnära arbetare och byråkrater, för att exporteras (utbytas) mot varor som behövs för industrialiseringen? Vilka blir effekterna av

¹ Enligt mme Chen Muhua, vice premiärminister, saknar 60% av skolungdomen tillgång till utbildning; 20% av de som gått grundskolan har inte möjlighet att fortsätta till mellanstadiet; 50% av de som gått ut nian fortsätter inte vidare till gymnasiet; och endast 5% av de som tagit studenten kommer in på universitetet. (*Renmin Ribao*, 11 augusti 1979)

dessa proportioner på industrins tillväxttakt, på industrialiseringens tempo, på industriarbetets produktivitet, på arbetslösheten? Under vilka former kommer jordbrukets överskott att tas från byn? Genom tvångsleveranser? Genom marknadsmekanismer? Vilka effekter får detta på livsmedelssituationen och på graden av (ökande eller minskande) ojämlikhet bland bönderna själva?

Varje fraktion, parti eller partiallians som regerar ett efterblivet land som Kina skulle tvingas ta ställning i dessa frågor – även en revolutionärt marxistisk strömning. Att förkasta den reaktionära utopi som förkunnar att det är möjligt att fullborda ”uppbygget av socialismen i ett land” innebär ingalunda att man i väntan på världsrevolutionens seger upphör att ständigt sträva efter att åstadkomma ekonomisk utveckling. Sådan var Vänsteroppositionens inställning före och efter utslutningen ur Sovjetunionens kommunistiska parti (SUKP) 1927. Sådan förblev Leo Trotskijs inställning in i det sista. Den stalinistiska byråkratin förtalade då den trotskistiska oppositionen och påstod att denna förespråka de militära äventyrligheter, dvs, ”export av revolutionen på bajonetter” som ett alternativ till en ekonomisk utveckling i Sovjetunionen. Ingenting kan vara längre bort från den historiska sanningen.

Den kinesiska byråkratins ekonomiska politik

Det är välbekant hur Stalin till slut löste de likartade, men inte identiska svårigheter Sovjetunionen stod inför efter det att den första revolutionära vågen (1919-1921) lidit nederlag. Han valde en omfattande industrialisering som byggde på en prioritering av den tunga industrin och kännetecknades av en massiv överföring av arbetskraft från landsbygden, till staden. Denna politik kombinerades med en tvångskollektivisering av jordbruket, en byråkratiskt centraliserad planering och industriförvaltning där byråkraternas materiella intressen utgjorde den viktigaste – om inte den enda – drivkraften bakom Planens förverkligande.

Detta medförde en enorm tillväxt av byråkratins privilegier och av den sociala ojämlikheten.

KKP:s ledning styrde till en början in på en väg som liknade Sovjetunionens, samtidigt som den behandlade bönderna mycket försiktigare. Men snart nog insåg man att Kinas kvalitativt större underutveckling omöjliggjorde en industrialisering av stalinistisk typ. För att kunna erbjuda ytterligare 200 miljoner lönarbetare sysselsättning i städerna (landsbygdsbefolkningens ”överskott” – antalet ungdomar som sökte anställning i städerna under en tidsperiod på mellan 10 till 15 år) för en investeringskostnad av 2 000 dollar per arbetstillfälle under perioden 1955-1965 (en siffra som säkerligen inte är överdriven) skulle det ha varit nödvändigt att investera 400 miljarder dollar i industrin under två till tre femårsplaner – en summa som helt uppenbart låg utom räckhåll för den kinesiska ekonomin vars nationalinkomst år 1957 beräknades till 50 miljarder dollar.² Med tanke på det traditionella kinesiska jordbrukets höga produktivitet, trots den höga arbetsintensiteten, var det dessutom lika omöjligt att livnära ytterligare 200 till 300 miljoner människor med 100 miljoner jordbruksproducenter färre. I så fall skulle det kinesiska jordbrukets ”marginella” produktivitet sjunka oerhört, just p.g.a. det faktum att den kinesiska bonden på en stor del av den brukbara arealen är en riktig trädgårdsmästare vars prestation inte kan ökas utan att investeringarna ökas radikalt: bevattningsanläggningar och konstgödsel.³ Man befann sig uppenbarligen i en ond cirkel: det var inte möjligt att kraftigt öka industriproduktionen utan att kraftigt öka

² Jacques Guillermez, *Le parti communiste chinois au pouvoir*, Payot 1972, s. 198.

³ I den omtalade modellbyn, Dachai, har den enorma arbetsinsatsen på terrassering som tusentals bönder gjorde mellan 1970 och 1974 definitivt inte ökat den odlade arealen med mer än 3 hektar. Den genomsnittliga avkastningen är mindre än 1 % (Pierre Péon, *Après Mao, les managers*, Fayolle 1977, s.113) Man har (nästan) glömt att en av de första huvudanklagelserna som riktades mot ”de fyras gäng” 1976 var att de hade ”saboterat” Dachai”. Det var Hua Guofeng som (liksom tidigare Mao) var den stora försvararen av ”exemplet Dachai”. För övrigt har man nu konstaterat att statistiken från Dachai förfalskades.

investeringarna och jordbruksproduktionen. Och det var inte möjligt att kraftigt öka jordbruksproduktionen utan att kraftigt öka investeringarna. Det fanns inga tillgängliga resurser för att öka investeringarna utan att industri- och jordbruksproduktionen kraftigt ökade. Det var således nödvändigt att ändra kurs. Den ekonomiska politiken genomgick följande faser.

• **Under perioden 1958-1962, det ”stora språnget” och de ”rena” folkkommunernas politik:** ansträngningarna koncentrerades på ”arbetsinvestering”⁴, dvs att huvudsakligen på ort och ställe utnyttja böndernas undersysselsatta arbetskraft för verksamheter som syftade till att i sin förlängning öka jordbruksproduktionen (bevattningsanläggningar, ”bakgårdsmasugnar”, industri för smärre jordbruksredskap, osv). Den ursprungliga tanken var inte felaktig. Till denna länkades dock snabbt en överdriven avtappning och centralisering av överskottet och tom av jordbruksavkastningen och detta med byråkratiska ledningsmetoder. Följden blev missnöje bland bönderna, ett allvarligt produktivetsfall, osv.

• **Perioden av ”korrigerig” och försiktig modernisering, 1962-1966:** Under Liu Shaoqis och Deng Xiaopings ledning övergavs centraliseringen av jordbruksarbetet på de jättelika kollektiven. Brigaderna (flera byar) – ja, tom arbetslaget (en by) – och inte kommunerna, blev de grundläggande produktionsenheterna och Kooperation och ömsesidig hjälp sattes i centrum. En begränsad frihandel med jordbruksöverskottet återinfördes. En begränsad modernisering av industrin genomfördes. Samtidigt började en satsning på självförsörjning under det dubbla trycket av blockaden från imperialismen och från Kreml.

• **”Kulturrevolutionens” period, 1966-1971, fram till Deng Xiaopings första återupprättelse:** Den privata sektorn delades hårda slag även om den inte fullständigt undertrycktes (särskilt inte på landsbygden). ”Arbetsinvesteringsmetoden” överfördes till industrin, särskilt till oljeindustrin som upplevde ett första uppsving tack vare det omfattande utnyttjandet av arbetskraft (erfarenheterna från Da-qing). Satsningen på självförsörjning fick absurda proportioner. Moderniseringen avstannade tvärt. Det råder inget tvivel om att det förekom kapitalförstörelse.

• **Perioden 1971-1976:** Zhou Enlai och Deng Xiaoping lyckades sätta stopp för inriktningen på självförsörjning och förverkliga en öppning gentemot imperialismen. Kina började åter importera modern teknologi, men fortfarande i begränsad skala. Den fria handeln med jordbruksöverskottet, som fortfarande låg i böndernas händer, återinfördes delvis. Men denna ”nya kurs” mötte motstånd. Medelvägen mellan ”kulturrevolution” och ”korrigerig” var föga effektiv.

• **Efter Maos död:** en mer radikal vändning mot de ”fyra moderniseringarna” som låg Deng Xiaoping så varmt om hjärtat, en snabb återintegrering av folkrepubliken Kina i världsmarknaden, efterfrågan på kapitalistiska krediter, rasering av folkkommunerna, fullständig återupprättelse för ”materiella incitament”. Men själva omfattningen av vändningen har medfört att ekonomin från år 1979 återigen förlorat jämvikten. Det är nödvändigt med en ny justering.

Låt oss tillägga att det under nära två decennier var praktiskt taget löne- och realinkomstopp för arbetarna (med rena svältlönerna för folkkommunernas ”överskottspersonal” som hyrdes ut till industriföretagen för löner under de officiella normerna). När dessa fattiga bland de fattiga, ”Maos kulier” demonstrerade mot denna skandal under ”kulturrevolutionen” anklagades de för... ”ekonomism” av den extrema maoistfraktionen och undertrycktes hårt.

⁴ ”Arbetsinvestering”. Med detta begrepp syftar Mandel på att man istället för kapital ”investerar” den undersysselsatta arbetskraften i allmänna kapitalskapande arbeten (t ex nyodling, bevattningsanläggningar, vägbyggen, osv.).

Under "kulturrevolutionen"⁵ förekom en mindre reducering (men inte ett avskaffande) av de byråkratiska privilegierna, en reducering av betydelsen av byråkratins "teknokratiska" skikt till förmån för de politiska och militära skikten. Men trots Maos löften och de Röda gärdernas krav institutionaliserades inte arbetarmakten i företagen, än mindre i landet. Därefter riktades ett hårt förtryck mot de mest militanta delarna av ungdomen och arbetarna; ett förtryck som leddes av "de fyras gäng", vilket förklarar varför dessa inte fick något masstöd då de avlägsnades från makten. Sedan 1976 har man gjort materiella eftergifter åt arbetarna (löneökningar; och även några institutionella eftergifter som vi skall nämna längre fram. Men den teknokratiska flygeln i norr byråkratin har fått ökad makt. Den sociala ojämlikheten ökar. I städerna förekommer välstånd och fattigdom sida vid sida i en omfattning som vi måste gå tillbaka till början av 1950-talet för att finna en motsvarighet till.

De "fyra moderniseringarnas" mål och innehåll

Utgången av fraktionskampen till förmån för de "fyra moderniseringarna" visar framförallt att den kinesiska byråkratin blivit varse att det med främst "arbetsinvestering" är omöjligt att innan år 2 000 förvandla Kina till en "modern stormakt" om man vill undvika att de sociala spänningarna når en explosionspunkt. Man lyckades varken öka jordbruksproducenternas eller industriarbetarnas avkastning genom att under ett kvarts sekel frysa – eller tom sänka – producenternas levnadsstandard.

Dessutom var det lika omöjligt att inom en förutsägbar framtid integrera massan av arbetslösa (i städerna) och de undersysselsatta bönderna på landsbygden i den moderna industrin.

Den mest pragmatiska lösningen föreföll då vara att kombinera utvecklingen av den moderna industrin med utländsk hjälp och en utveckling av den privata eller kooperativa sektorn som har låg produktivitet, men som skulle kunna suga upp en del av arbetslösheten.

Följaktligen rör det sig inte om en återgång till den stalinistiska modellen, vilken för övrigt inte heller den maoistiska modellen hade mycket gemensamt med. Om det finns "förebilder" för Deng Xiaopings politik bör de snarare sökas i Jugoslavien (men, minus arbetarsjälvstyret) eller, ännu bättre, i de "ungerska reformerna". Det är återupprättandet av marknadsekonomin och av "materiella incitament" som utgör kärnan i Deng Xiaopings eller rättare sagt Hu Qiaomus, Zhao Zhiyangs och Chen Yuns strategi (de senare utgör de verkliga upphovsmännen till "den kinesiska ekonomiska reformen").

Det är marknaden som man förväntar sig ska kunna sammanlänka nyckelindustrierna som ska möjliggöra en gradvis modernisering av hela landets infrastruktur, "exportindustrierna" (framförallt olja, kol och textilier), jordbruket som stimuleras av en större tillgång på konstgödsel⁶ och konsumtionsvaror från industrin, och den snabbt expanderande privata och kooperativa sektorn.

Folkrepubliken Kinas nye premiärminister, Zhao Zhiyang, hade gjort omfattande experiment med denna ekonomiska utvecklingsmodell i Kinas mest befolkade provins, Sichuan, som han som KKP:s förste provinssekreterare administrerade mellan 1975 och 1979. Han utvecklade där folkkommunssystemet på ett mycket radikalare sätt än man ännu vågat göra någon

⁵ Omkring 1975-1976 var minimilönen per månad 30 yuan inom industrin (36 yuan i pappersbruket i Canton). De mest kvalificerade arbetarna tjänade 120 yuan, de mest välbetalda teknikerna och ingenjörerna 200 yuan, några ekonomer och de politiska ledarna 300 yuan (till vilket tillkommer avsevärda naturaförmåner), de mest kända konstnärerna 400 yuan (Pierre Péan, op.cit., s.53). Dessa siffror har inte förändrats på 10 år.

⁶ Importen av fabriker och petrokemisk teknologi var främst inriktad på den snabba produktionen av konstgödsel. Denna ökade från 8,7 miljoner ton 1965 till 26 miljoner 1975 och 53 miljoner 1979 (Thierry Pairault, *Les politiques économiques chinoises, Notes et Etudes Documentation*, la Documentation française 1980, s.100, 173). Samtidigt ökade den konstbevattade arealen från 16 miljoner hektar 1949 till 35 miljoner 1957 och 45 miljoner hektar 1977.

annanstans i Kina. Bondefamiljen (snarare än brigaderna eller produktionslaget) är ansvariga för att förverkliga produktionsmålen (kvoterna). Familjen åtnjuter ”tre friheter”: friheten att utvidga den fria handeln med sitt överskott, och friheten att bilda privata företag utanför jordbruket (huvudsakligen hantverks- och handelsföretag).

Paradoxalt nog har Zhao Zhiyang samtidigt återgått till en av huvudidéerna bakom Maos ekonomiska politik under ”det stora språnget” och ”kulturrevolutionen” (en idé som Mao själv mer eller mindre helt övergav från 1970): idén om en industri som vilar på böndernas och jordbrukets behov, och i grund och botten finansieras av jordbruksexpansionen (dvs genom ”arbetsinvestering” på landsbygden). Till skillnad från Mao, försöker han uppnå målet medelst tämligen grova men effektiva ”materiella incitament” och inte genom politisk mobilisering, indoktrinering eller tvång.⁷ Men grundtanken är densamma och skiljer sig i grunden från Stalins och Chrusjtjovs: Det är omöjligt att överföra överskottet av arbetskraft på den kinesiska landsbygden till städerna och den moderna industrin. Man måste finna ett annat sätt att göra sig av med det.

Överhettning och glidning

Efter en rivstart – industriproduktionen ökade med 14,3% 1977 och med 13,9% 1978 – stötte de ”fyra moderniseringarnas politik” snart på hinder och inre motsättningar:

1. Exporten utvecklades inte i samma takt som importen av modern teknologi. I synnerhet befinner sig utvinningen av olja i relativ stagnation just på grund av avsaknaden av modern teknologi och lämpliga ledningsmetoder. Den svåra olycka som inträffade i Bohai-gulven, där borrhullplattform nummer 2 störtade samman och orsakade 72 arbetares död⁸ är ett tecken på detta.

I själva verket håller oljeexporten till Japan på att minska: den har minskat från 9 miljoner ton 1980 till 8,3 miljoner ton 1981 och 8,1 miljoner 1982, samtidigt som man i de ursprungliga kontrakten hade fastslagit en ökning till respektive 9,5 och 15 miljoner ton.⁹

Att vidmakthålla det tempo i moderniseringen som förutsades 1975-1976 skulle ha lett till en enorm skuldsättning för Kina, av samma storleksordning som Polens och Brasiliens. Underskottet i handelsbalansen med de imperialistiska länderna ökade från 1,2 miljarder dollar 1977 till 3,5 miljarder 1978 och 4,5 miljarder 1979 (även om detta kompensades av en kreditbalans med Hong Kong på respektive 1,7 miljarder, 2,2 miljarder och 2,6 miljarder dollar) till minst 16 miljarder dollar 1985 (med en årlig skuldkostnad på 3,2 miljarder dollar).

I denna situation ville inte de alltför pragmatiska och alltför försiktiga ledarna i den kinesiska byråkratin hamna. Det blev därför nödvändigt att sänka ambitionerna, stryka en del av de mest storslagna projekten, bromsa upp expansionstakten. Ett stort antal planer på import av ”färdiga” fabriker annullerades.¹⁰ När Hua Guofeng avgick som regeringschef förklarade han officiellt inför den nationella folkförsamlingen den 7 september 1980 att 10-årsplanen för

⁷ Internationella borgerliga massmedia har tillmätt ”pilotexemplet”, Sichuan, stor betydelse. Se t ex *Far Eastern Economic Review*. 21 november. 1980. *Christian Science Monitor*, 13 oktober 1980 rapporterar om hur pressen i Sichuan diskuterar fallet med den ”rika bonden” Luo, som tack vare besparingar på 1 000 yuan och ett banklån (!) på 3 000 yuan, skaffade sig en lastbil på 2,5 ton som han sedan hyrde ut till ”sin” kommun, vilket gav honom en vinst på 400 yuan i månaden...

⁸ *Far Eastern Economic Review*, 26 september 1980.

⁹ *Far Eastern Economic Review*, 12 september 1980.

¹⁰ Se särskilt *Neue Züricher Zeitung*, 7 november 1980, *Le Monde*, 10 januari 1981; *Financial Times* 4 december 1980.

1976-1985 som innehöll de ”fyra moderniseringarnas” mest ambitiösa mål, inte skulle omsättas i praktiken.¹¹

2. Många ”moderniseringsprojekt” som inleddes vid början av Deng Xiao-pings era har misslyckats, eller har inte sett förväntade resultat, p.g.a. avsaknaden av kompetent personal, felaktig planering, byråkratiskt slarv, likgiltighet från liknöjda arbetare, dvs fenomen som liknade de under Edward Giereck-eran i Polen, men som förvärrades av landets storlek och enorma underutveckling. Två skandaler symboliserar dessa misslyckanden: stålverket i Wuhan som var ämnat att producera 4 miljoner ton stål och köpts in från Tyskland för ett högt pris, men vars nödvändiga elförsörjning man helt enkelt glömt att beräkna; och det från Japan beställda stålverket i Baos-han, nära Shanghai, med en kapacitet på 6 miljoner ton, men som man bokstavligen tänkt bygga på kvicksand.¹²

På ett mera allmänt sätt har expansionsmålen vad gäller stålindustrin, oljeproduktionen och produktionen av jordbruksmaskiner minskats avsevärt. Prioriteringen av stålet (”spannmål och stål” var de två expansionsaxlarna i Kina under Mao) har övergivits. Målet på 60 miljoner ståltackor under 1985 tycks ha ersatts med 45 miljoner. Likaså har man övergivit den befängda idén att ”förverkliga huvuddelen av jordbrukets mekanisering under 1980”, vilket fortfarande vidhölls i januari 1978¹³, och som skulle ha betytt tillverkningen av motsvarande 3,5 miljoner traktorer på 15 hästkrafter vardera inom loppet av tre år. Denna målsättning kan säkerligen bara uppnås inom 6 till 8 år.

Däremot har man kvalitativt prioriterat kolet vars expansion borde kunna ersätta den olja som inte kan exporteras till Japan och täcka energiunderskottet i Kina självt, vilket riskerar att förvärras under de kommande åren.¹⁴

3. Eftergifterna till bönderna i form av en höjning av inköpspriserna för jordbruksprodukter och till arbetarna i form av lönehöjningar har inte kunnat bringas i överensstämmelse. Detta har medfört ett inflationstryck å ena sidan och kris i försörjningen med vissa nödvändighetsprodukter å den andra.

Far Eastern Economic Review har ägnat två studier åt inflationstrycket i Kina.¹⁵ I mitten av 1980 beräknades inflationen uppgå till mellan 6 och 7% och i slutet av året till mellan 15 och 20%.¹⁶ Om denna inflation framförallt uttrycks i en påtaglig fördyrning av livsmedlen i städerna, då ligger den grundläggande orsaken i det starka budgetunderskott som uppstått för första gången i Folkrepubliken Kinas historia. *Times*¹⁷ talar om ett underskott av en storleksordning på 10 miljarder dollar, eller 15% av de totala budgetutgifterna 1979. Åtstramningspolitiken och omjusteringen av investeringsprojekt har huvudsakligen till uppgift att minska detta underskott.

4. Det motstånd som en del av den politiska apparaten och framförallt militären har fört i det tysta mot genomförandet av de ”fyra moderniseringarna” har försenat, bromsat eller till och med förhindrat förverkligandet av en rad reformer och ökat bristen på jämvikt ännu mer. Detta tysta motstånd är för övrigt förmodligen lika mycket ett resultat av inkompetens inför förvaltnings- och produktionsproblemen från den genom fraktionskamp utvalda apparatens sida, såsom ett resultat av politiska meningsskiljaktigheter i egentlig mening.

¹¹ *Far Eastern Economic Review*, 12 september 1980.

¹² Thierry Pairault, *Les Politiques économiques chinoises, Notes et Etudes documentaires, la documentation française*, 1980, s.84, 86.

¹³ Thierry Pairault, *ibid.*, s.112.

¹⁴ *Christian Science Monitor*, 21 april 1980, *Financial Times*, 17 september 1980.

¹⁵ *Far Eastern Economic Review*, den 6 juni och den 26 september 1980.

¹⁶ *Le Monde*, 17 december 1980.

¹⁷ *The Times*, 29 september 1980.

5. Omfattningen av gemensamma bolag med utländskt kapital har varit mera begränsad än beräknat. Väsentligen var det till en början kinesiska kapitalister i utlandet (inklusive de i Hong Kong) som slagit in på denna väg i utbyte mot avsevärda koncessioner: den ”nationella bourgeoisie” som delvis exproprierades under ”kulturrevolutionen” har återfått alla sina bankkonton, inklusive de höga löner som innehölls under perioden 1966-1976.

Det inträffade dessutom ett mycket omtalat misslyckande med det första ”gemensamma bolaget”: Jiang Sho – yllespinneriet. Detta som byggdes 1978 i Guandong-provinsen i samarbete med en firma från Hong Kong och en från Macao, uppvisade en minskande produktion istället för ökande.¹⁸ Sammanlagt har enbart 13 av 800 planerade ”gemensamma bolag” blivit definitivt godkända och omsatts i praktiken.¹⁹ För att ersätta den förutsedda vinst som uteblivit tvekar dessutom inte Deng-regimen att direkt exportera arbetskraft till lågt pris²⁰. Men resultatet är än en gång föga inspirerande, åtminstone hittills.

Om vi vill göra en syntes av alla dessa motsättningar, skulle vi kunna säga att de ”fyra moderniseringarnas” politik har begått samma misstag som tidigare den maoistiska politiken: den har försökt förverkliga för mycket för snabbt även om genom en annan väg än Mao.²¹ Men det kan inte vara slumpens verk. Om vissa misstag upprepas med en sådan ståndaktighet kan det inte enbart bero på medfödda brister hos byråkratin. De är också en följd av de objektiva problemens enorma tryck. Att ombesörja att 900 miljoner eller kanske t.o.m. en miljard munnar får mat, bostad och garanteras ett minimum av sjukvård utgör ett jättelikt problem för ett efterblivet land som Kina.

Låt oss upprepa: Vilken regim som helst som har makten i Beijing, och som inte tjänar intressena hos en ägande klass som är underordnad imperialismen, skulle konfronteras med samma drama. De som har det historiska ansvaret är de japanska militärerna och imperialisterna som ödelade landet och före dem de brittiska, amerikanska, franska, tsaristiska och japanska imperialisterna som plundrade och ödelade det och höll kvar det i sin underutveckling. De som har det historiska ansvaret är Stalin, Chrusjtjov och Brezjnev och den europeiska, japanska och amerikanska arbetarklassens ledare som har vägrat att lätta denna underutvecklingens enorma börda genom att medelst segerrika socialistiska revolutioner i sina länder erbjuda Kina ett stort, generöst, oegennyttigt bistånd.

Världsrevolutionen kommer att fylla denna lucka. Men i väntan på Världsrevolutionen måste man föda denna miljard munnar, nu, år efter år, månad efter månad. Där har vi dessutom rötterna till de kraftiga svängningarna som KKP-ledningens ekonomiska politik genomgått sedan de kom till makten.

¹⁸ *Financial Times*, 10 oktober 1980.

¹⁹ *Financial Times*, 26 november 1980.

²⁰ Det rör sig framförallt om byggnadsarbetare, varav 1 200 rekryterades av två japanska företag som utför projekt i Irak (*Business Week* 28 januari 1980). Enligt *Newsweek*, 14 september 1980 lär den kinesiska regeringen ha undertecknat 40 kontrakt om upplåtelse av arbetskraft för ett sammanlagt värde av 100 miljoner dollar i lönekostnader.

²¹ Thierry Pairault har en intressant historieskrivning om ursprunget till begreppet ”de fyra moderniseringarna” som först användes av Liu Shaoqi på den VIII:e kongressen (1956), sedan av Mao själv 1957 i hans tal om motsättningar (det är sant att Mao inte räknar teknologin till de ”fyra moderniseringarna”, men däremot kulturen). Man får intryck av en fullständig växelverkan mellan entusiastiska satsningar och omjusteringar: ”det stora språnget framåt” därefter omjustering 1962-1965, ”kulturrevolution” sedan omjustering 1971-1974; ”de fyra moderniseringarna” med överinvesteringar och överhettning följda av en ny omjustering 1979-1981 eller t o m 1979-1982.

Sociala spänningar

Parallellt med motsägelserna i ”de fyra moderniseringarnas” politik har en rad sociala spänningar kommit till uttryck på alla nivåer i det kinesiska samhället. Dessa spänningar fanns delvis redan under de föregående faserna av Folkrepubliken Kinas utveckling.

Men den ekonomiska ”liberaliseringen skärpte dem otvivelaktligen, samtidigt som den begränsade ”demokratiseringen 1978-1979 och den växande skepticiseringen från arbetarnas och ungdomens sida gentemot alla det kinesiska partiets fraktioner, har tillåtit dem att framträda mera öppet. Bland dessa sociala spänningar bör man notera:

1. Ökningen av ungdomsarbetslösheten i städerna.

Denna arbetslöshet, som redan till stor del utgör den ”materialistiska” förklaringen till fenomenet med rödgardisterna löstes på ett särskilt grymt sätt när Liu Biao och ”de fyras gäng” likviderade ”kulturrevolutionens De unga deporterades i massor till landsbygden, och förbjöds att återvända till städerna. Även om den ideologiska indoktrineringen (”tjåna folket”) tillfälligt minskade chocken hos en del av offren, förstod dessa snart vad det var frågan om, framförallt inför det kyliga mottagandet de fick av bönderna (något som det kinesiska jordbruket sannerligen inte lider brist på är arbetskraft).

På detta följde en massiv rörelse av ungdomar som illegalt återvände till städerna, vilket ledde till en oroväckande våg av kriminalitet. Dessa ungdomar måste tillgripa extrema åtgärder för att klara livhanken, ty de saknade både uppehålls- och arbetstillstånd. Det verkar som om attentatet vid Beijings station den 29 oktober 1980 var en handling av en ung ”desperado” av denna typ, Wang Zhiqiang.²² Myndigheternas reaktion var förvånansvärt mild eftersom Deng Xiaoping-fraktionen i rådande läge inte ville framstå som delaktig i ansvaret för den massiva deporteringen av ungdomar 1968-1970.²³

Låt oss också påminna om att den 9 december 1978 strejkade 50000 ungdomar som arbetade vid de statliga jordbruken i Yunnan-provinsen. Strejken följdes av en demonstration med tusentals arbetslösa ungdomar i Shanghai den 11-13 december 1978. I början av februari 1979 var ungdomar från den stora kinesiska metropolen inbegripna i ett veritabelt upplopp som blockerade järnvägstransporterna under 12 timmar. Två ”ledare” för dessa upplopp dömdes till nio respektive fem års fängelse i en rättegång som hölls den 10 december 1979.²⁴

Allt detta förklarar både byråkratins oro och försiktighet inför ungdomsår –arbetslöshetsproblemet. För att få en uppskattning om problemets omfattning ska vi återge två siffror. Antalet ungdomar som sändes till landsbygden i slutet på sextiotalet och i början av 1970-talet beräknas till 16 miljoner. Antalet ungdomar som slutar skolan för att söka ett arbete i de kinesiska städerna var 1979 12 miljoner, varav 7 miljoner fått anställning.²⁵

Byråkratin har sökt minska denna arbetslöshet på två sätt; som än en gång på ett typiskt sätt förenar grunddragen i Deng Xiaopings politik. Denna utnyttjar ”materiella incitament (och ”den fria marknaden”) för att försöka avlägsna problemet från den offentliga sektorn. De unga har fått tillstånd att etablera små företag som hantverkare, återförsäljare, reparatörer (detta är den explosiva utvecklingen av ”anställning i den tredje sektorn” som är så välkänt i de underutvecklade kapitalistiska länderna). Naturligtvis uppmuntras initiativ i form av små kooperativ, men det rent privata initiativet tillbakavisas inte.

²² *Libération*, 14 november 1980.

²³ Två böcker som utkommit på franska och som grundar sig på autentiska kinesiska dokument redogör för den kinesiska ungdomens fattigdom, bitterhet, uppror och förvirring: *Avoir vingt ans en Chine, a la campagne. Le Seuil 1978, Printemps de Pékin*, Archives Gallimard, 1980.

²⁴ *Keesings's Contemporary Archives*, s.30, 491.

²⁵ *Ibid.*, s.30, 941-2.

Dessutom fortsätter man att uppmuntra ett återvändande till landsbygden, men än en gång med hjälp av ”materiella incitaments Ett meddelande från den kinesiska nyhetsbyrån (”Nya Kina”) som publicerades i slutet av 1979²⁶ gör gällande att 1 miljon ungdomar har organiserat i runt tal 30 000 kollektivjordbruk, bland vilka det finns en del vars inkomst är dubbelt så hög som i folkkommunerna, och ”nästan lika hög som inkomsten i städerna”.

2. Skiktningen på landsbygden

Den gradvisa raseringen av folkkommunerna, den snabba återgången till en jordbruksekonomi där marknaden spelar en framträdande roll kunde inte undgå att öka de sociala klyftorna på landsbygden. Sedan ansträngningarna att åstadkomma utjämning misslyckats – dessa medförde att ökningen av livsmedelsproduktionen sjönk till en farligt låg nivå – har nu åter, såsom i Sovjet på 50- och 60-talen, uppkommit, sida vid sida, ”rika kommuner” och ”fattiga kommuner”, för att inte tala om ”rika brigader” och ”fattiga brigader” och ”rika bönder” och ”fattiga bönder”.

Den nye premiärministern Zhao Zhiqangs ögontjänare betonar att bönderna från Sichuan nu transporterar sina (privata) svin med (privat) cykel, (privat) moped, eller med (kooperativ) lastbil för att sälja dem på den fria marknaden. Lösenordet är välkänt:

”Berika er”. Men hur många folkkommuner, för att inte tala om den kinesiska bondebefolkningen kan kosta på sig sådana bedrifter?

Vi har redan sett att enligt officiella källor motsvarar en jordbrukares medelinkomst hälften av medelinkomsten för en lönarbetare i städerna, som är 75 yuan per månad. Om vi jämför siffran 40 yuan i månaden med den vinst på 400 yuan i månaden som den kände bonden Luo tjänar på sin lastbil, är det lätt att föreställa sig vilken misär en stor del av de kinesiska bönderna lever under, samma bönder som ”förde” den tredje kinesiska revolutionen till seger för trettio år sedan. Vice premiärministern Yao Yilin har erkänt att 10% av bönderna saknar tillräcklig med föda. Och inte heller bland dem är missnöjet längre passivt. I januari 1979 demonstrerade tiotusentals bönder i Beijing. En av deras slagord var: ”Ned med hungern”.

I själva verket har en ledare ur Deng-fraktionen i en avsiktligt pessimistisk analys för att förvärpa balansräkningen över maoismen, intygat att bönderna genomsnittliga konsumtion av sädesslag var mindre 1978 än 1957.²⁷ Detta påstående är inte särskilt trovärdigt.

Den amerikanska journalisten Felix Butterfield²⁸ har utifrån kinesiska regeringskällor rapporterat att den förväntade livslängden i Folkrepubliken Kina ökat från 32 år 1949 till 68 år 1978. När man känner till att den genomsnittliga konsumtionen hos en bondefamilj 1957 (eller 1937) inte översteg 2 000 kalorier per person, så skulle en minskning av detta minimum inte ha tillåtit en sådan ökning av medellivslängden i ett land där 80% av invånarna fortfarande bor på landsbygden. Argumentet kan också användas mot den amerikanska professorn Nicholas Lardys påstående att livsmedelskonsumtionen per capita under hela perioden 1958-1978 skulle ha varit lägre än på 1930-talet.²⁹

Genom att gynna en utveckling av marknaden har Deng-fraktionens politik dessutom framkallat reaktioner som Mao helt riktigt hade förutsett och fruktat: ”de rika kommunerna”, ”de rika brigaderna” och ”de rika arbetslagen” föredrar att utveckla odlingar som ger större avkastning på marknaden än de sädesslag som levereras till staten för fasta priser. Detta har lett till en farlig stagnation eller tom en tillbakagång för odlingen av sädesslag, trots att den totala

²⁶ *Agence Chine Nouvelle*, 2 november 1979.

²⁷ Kinesisk tidskrift, *Recherches économiques*, nummer 12, 1979 som citeras av Thierry Pairault, op.cit., s.97.

²⁸ *New York Times*, 1 januari 1981.

²⁹ *New York Times Magazine*, 28 december 1980.

jordbruksproduktionen ökat.³⁰ Enligt officiella siffror såldes 1978 14,6% av jordbruksproduktionen på den fria marknaden. Dilemmat för regeringen är särskilt grymt: antingen att på nytt öka inköspriserna på sädeslag från kommunerna (vilket skulle öka budgetunderskottet och öka inflationen) eller återgå till systemet med fasta kvoter, dvs att starkt begränsa den nyligen beviljade ”fria” marknaden.

3. Den växande ojämlikheten i städerna

Den växande ojämlikheten i städerna är ett kombinerat resultat av en höjning av de högre kadrens löner, återinförandet av den ”nationella patriotiska bourgeoisie” privilegier, utvidgningen av den privata sektorn och det plötsliga massiva framträdandet – efter ett avbrott på trettio år – av utländska tekniker, turister osv. Det som under ”kulturrevolutionen” och även under dess avveckling var inskränkt (och dolt) uppträder på nytt inför offentligheten: lyxaffärer, reklam för lyxvaror, lyxrestauranger, svart marknad, prostitution.

Precis som i Östeuropa och Sovjetunionen spelar frågan om utländsk valuta en nyckelroll för utvidgningen och befästandet av den sociala ojämlikheten. Det har uppkommit en svart marknad för Hong Kong-dollar, USA-dollar, yen och annan hårdvaluta som ger tillgång till lyxvaror som importerats (ofta illegalt) eller tillverkas på plats. Turisterna, som betraktas som en av denna marknads försörjningskällor, tvingas byta sin valuta mot en kinesisk ”specialvaluta”, vilket man hoppats skulle förhindra en utvidgning av den svarta marknaden. I själva verket har detta bara utmynnat i en kompletterande handel, nämligen med denna ”specialvaluta”.³¹ Och, i likhet med specialaffärerna med utländska varor³² i Östeuropa har denna dubbla penningcirkulation väckt protester, t o m i form av demonstrationer från en del sektorer av den kinesiska befolkningen.³³

Regimen försöker utnyttja de politiker som satt i ”ledande poster” under kulturrevolutionen som syndabockar för den växande ojämlikheten. Deras verkliga korruption offentliggörs. Byråkraternas inte mindre verkliga korruption i Li Shaoqis/Deng Xiaopings parti offentliggjordes i samband med ”kulturrevolutionen”. Men då den arbetslösa ungdomen och arbetarna som arbetar hårt för en blygsam lön ser hur den gamla lyxbadstranden Beidaihe åter blir en lyxbadstrand reserverad åt utlänningar, åt de ”nyrika”, åt de ”patriotiska borgarna”, för att inte tala om de höga ämbetsmännen och teknokraterna som nu sitter vid makten, då blir den avledande effekten av rättegången mot ”de fyras gäng” och liknande rättegångar föga effektiv. Allvarliga sociala spänningar håller på att hopas i Kina. En explosion av Polens typ är inte utesluten inom de närmaste åren.

Den nya förvaltningsmodellen

På den femte folkförsamlingens andra möte tillkännagav Deng de principer för demokratiseringen av företagets ledning som skulle införas samtidigt med den ”ekonomiska liberaliseringar”. Men han betonade starkt den oundgängliga enheten mellan ”demokrati” och ”centraliserad ledning”. Mot KKP:s centraliserade ledning på nationell och provinsial nivå svarar direktörens centraliserade ledning på företagsnivå. Arbetarna har rätt att välja förmän och verkmästare. Rätten att välja företagsledare kommer inte på tal.

³⁰ Mellan 1977 och 1979 ökade inte produktionen av sädeslag med mer än 8,5% i genomsnitt per år, medan produktionen av ökade med ett årligt genomsnitt på 16,5%, sockerrör med 10,5% och sockerbetor med 12,5%.

³¹ *Financial Times*, 1 oktober 1980.

³² *The Guardian*, 9 oktober 1980.

³³ En depesch från AFP daterad Peking den 2:a januari 1981, visar att tidningen *Jeunes chinoises* fördömer den svarta handeln som förekommer på tåget mellan Peking och Kanton (Kanton är genomfartsstad till Hong Kong). Enligt tidningen åker 50% av resenärerna med det tåget enbart i syfta att bedriva illegal handel. Mellan januari och september 1980 beslagtogs polisen 410 lådor med gamla mynt, guld och silversmycken och guldtackor.

Likväl är alla västerländska kommentarer om ”rehabilitering av profiten”, eller återgång till ”marknadsekonomi”, lika falska som då de gällde de beryktade Liberman-Trapeznikov-reformerna i Sovjet. Den verkliga debatten gäller vilka kriterier de centrala myndigheterna ska använda för att bedöma företagens prestationer: bruttoproduktionen, försäljningssiffror, ”tillfört värde” eller ”profit”. Långt ifrån att vara en självständig drivkraft för den ekonomiska utvecklingen, är profiten helt enkelt ett instrument för planens förverkligande. Företagen har varken friheten att fastslå (eller ändra) priserna eller ändra det tillverkade sortimentet när det gäller de produkter som anses viktiga. Som Thierry Pairault³⁴ mycket riktigt påpekat förstärks i viss mån, trots skenet, de centrala instansernas kontroll över de stora företagen ytterligare under det nya förvaltningssystemet. Ty även om företagen beviljas rätten att välja sina leverantörer, och att därmed upprätta kontraktsevenliga förbindelser mellan dem, måste alla utgifter gå genom bankväsendet, som liksom i Sovjet blir det främsta instrumentet för att kontrollera att planen fullföljs. Ingen utgift som går utöver de förutsedda produktions- och leveransplanerna, får bankernas godkännande, och kan därmed inte genomföras. Profitens roll, förutom att den möjliggör bokföring, begränsas följaktligen till att vara en ”materiell stimulans”, dvs för att öka bonustilläggen som fortfarande är av blygsamt format för arbetarna – i genomsnitt 10% av lönen. Det råder inget tvivel om att saken ligger annorlunda till för byråkraterna, men detta har ännu inte klart bevisats.

Slutligen får man ett intryck av att de djupgående förändringarna inte har gällt så mycket de större industrierna som den lokala industrin, och i landsortsindustrin. Det är på detta område som man med utgångspunkt från idén om en långtgående självtillräcklighet för varje provins (delvis föreskrivet av hänsyn till det nationella försvaret) genomfördes en verklig decentralisering under ”kulturrevolutionens Denna idé följdes av en idé om en parallell utveckling av basindustrin (framförallt stål- men även elindustrin) i varje provins, med ledningen i händerna på partiledningen på provinsiell och lokal nivå.

Den förändring som införts i och med den nuvarande reformen går snarare i riktning mot centralisering än decentralisering. Idén om ”bakgårdsmasugnar” har definitivt övergivits. Likaså idén om varje provins självtillräcklighet. Man lägger tonvikten vid mångfalden av naturresurser och en större arbetsdelning mellan lokala industrier och industrier i nationell skala. De lokala myndigheternas vikt och makt begränsas oundvikligen till förmån för ”direktörerna” å ena sidan, och branschernas centrala administration å den andra, utan att man därmed återgått till det gamla stalinistiska systemet med branschministeriet som kontrollerar allt uppifrån. Det är möjligt att de dessutom ersatts av ”truster” i nationell skala. Initiativ på lokal och provinsiell nivå för att utveckla varje områdes specifika möjligheter uppmuntras. Men detta begränsas och kontrolleras av centralmakten.

Man bör inte av detta dra slutsatsen att marknadens vikt i den kinesiska ekonomin i själva verket inte ökat eller att reformerna i ”ungersk stil” är till stor del inbillade. För det första utvidgades den kooperativa och den privata sektorn, dvs den sektorn av ekonomin som står utanför statlig kontroll, såväl i städerna som på landsbygden. Dessutom ger ”självförvaltningssystemet” – inte **arbetarsjälvstyre** som innebär att de avgörande besluten inklusive i fråga om anställning och avskedanden av företagsdirektörerna faller på arbetarrådet – som upprättats med försiktighet, och till att börja med inom de mest lönsamma företagen, ett större manöverutrymme åt ”direktörerna” och utnyttjar element av konkurrens och samarbete mellan företag för att förbättra produktiviteten. Men man ifrågasätter inte den allmänna ramen för den ovanifrån styrda centraliserade planeringen (dvs den byråkratiskt centraliserade planeringen), inte heller de byråkratiska besluten av ett väldigt litet antal människor, eller prioriteringarna när det gäller distributionen och utvecklingen av de nationella resurserna.

³⁴ Thierry Pairault, op.cit., se not 11.

Ur detta följer en grundläggande motsättning som var påtaglig redan i Sovjet vid tiden för Liberman-Trapeznikov-reformerna: profiterna befinner sig i händerna på kommandoposterna, men ”företagen” (dvs ”direktörerna”) har inte möjlighet att påverka de faktorer som bestämmer profiten: inköpspriserna för råvaror och maskiner, den totala lönesumman och försäljningspriserna på de färdiga produkterna. Dessutom vill byråkratins teknokratiska flygel utvidga reformerna i riktning mot att ge direktörerna rätten att avskeda arbetskraft på samma sätt som de försöker i Ungern och i Polen (en direktör för ett stålverk i Chongqing som för närvarande sysselsätter 40 000 lönarbetare³⁵ skulle vilja minska antalet till hälften).

Inflationstrycket, som ökat i slutet av 1980, och den nya budgetkontroll som beslutats har dessutom tagit sig uttryck i en tydlig åtstramningspolitik. Lönerna kommer inte att öka med mer än 10 eller 15% och hela frågan om bonustillägg kommer att revideras i ljuset av de krav som budgetkontrollen ställer.

En allmän balansräkning

Om vi gör en allmän balansräkning över hela den ekonomiska utvecklingen sedan ”det stora språnget framåt”, för att inte säga sedan revolutionens seger 1949 kommer vi fram till två allmänna slutsatser:

1. För det första har den socialistiska revolutionens historiska berättigande bekräftats mer än någonsin. Den kinesiska revolutionen förblir vårt sekels viktigaste och progressivaste händelse vid sidan av den socialistiska Oktoberrevolutionen. Den har åstadkommit mycket viktiga förändringar som varit till stor gagn för ett mycket stort antal människor, trots enorma kostnader och uppoffringar som till en del härrör ur övergrepp från byråkratins sida och därför var onödiga och hade kunna undvikas.

Idag är det inte endast det imperialistiska kretsarna å ena sidan, Kreml och dess agenter å den andra, som ifrågasätter dessa framgångar, utan också en del av de kinesiska ledarna förblindade av sin antimaoistiska fraktionism. Men fakta är envisa.

I motsats till en myt som sprids idag, är den kinesiska ekonomiska utvecklingen under de senaste trettio åren mycket överlägsen den indiska. På basis av officiell statistik som offentliggjorts av den nuvarande ledningen för det kinesiska kommunistpartiet finner man att om Kinas index för produktion per capita år 1978 sätts lika med 100, blir motsvarande index för Indien 68 för produktion av sädesslag, 60 för elproduktionen, 48 för stålproduktionen och 46 för cementproduktionen.³⁶

Den sociala situationen i Kina varierar avsevärt från en region till en annan, och t o m från en ort till en annan. Överallt finns djup fattigdom närvarande. Men det historiska framåtskridandet är inte mindre odiskutabelt. Den ovan citerade amerikanska journalisten Felix Butterfield som utmärks av ett minimum av objektivitet, sammanfattar de framsteg som gjorts tack vare revolutionen på följande sätt:³⁷

Varje dag precis efter lunchen rensar många anställda på kontoren i Beijing omsorgsfullt sina skrivbord och lägger sovsäckar på dem. De förbereder sig för en av de viktigaste och mest tillfredsställande ritualerna i det kinesiska livet, den långa middagsluren, ”xiu-xi”.

(...) en amerikansk ingenjör som besökte en oljeborrplattform i södra Kina var förvånad över att konstatera att arbetarna slutade borra vid lunchtid. De stängde av alla maskiner och lade sig sedan för att sova(...)

³⁵ *Far Eastern Economic Review*, 21 november 1980.

³⁶ Thierry Pairault, op.cit., s.13-16.

³⁷ *New York Times*, 1 januari 1981.

”xiu-xi” är en av de bekvämligheter som den kommunistiska revolutionen medfört. Det finns till och med inskriven i författningen, vars artikel 49 lyder; ”Den arbetande befolkningen har rätt till vila”.

Kommunisterna har ersatt de ständiga hoten från hungersnöd, banditväsende och pestartade epidemier med vad som ibland liknar en enorm välfärdsstat.

Förutom den allmänna vilostunden förekommer garanterad livstidsanställning, ett system som kallas ”järnrisskålen”. Det är nästan omöjligt för en fabrik att avskeda en arbetare om denne inte är en tjuv eller en mördare. Sjukvården och undervisningen är kostnadsfri. Boendet i städerna är kraftigt subventionerat, den genomsnittliga hyran ligger på 2,7 amerikanska dollar i månaden.

Man skulle kunna invända att allt detta motsvaras av en mycket låg genomsnittlig arbetsproduktivitet, vilket är obestridligt. Men den var knappast högre under den gamla regimen, med den tvåfaldiga skillnaden att den då var förbunden med en outhärdlig fysisk ansträngning och en ofattbar misär för massan av producenter. Framåtskridandet är obestridligt och universellt.³⁸ Detta framåtskridande är resultat av att arbetskraften inte längre är en vara, av att det inte finns någon arbetsmarknad och av att arbetarna – trots den enorma mängden arbetslösa – åtnjuter anställningstrygghet och garanterad minimilön. Detta är ett resultat av det kollektiva ägandet av produktionsmedlen och existensen av en arbetarstat, om än byråkratiserad. Det bevisar att kapitalismen inte har återinförts i Kina, att landet bevarar en ekonomisk struktur jämförbar med Sovjetunionens, ”folkdemokratiernas” Jugoslaviens, Kubas eller Vietnams, vilket föreskriver en likadan ekonomisk dynamik på lång sikt, med liknande ekonomiska motsättningar.

2. För det andra ålägger underutvecklingens enorma tyngd stränga begränsningar på Kinas ekonomiska utveckling vilka förblivit förvånansvärt oföränderliga under de senaste trettio åren, trots de mest våldsamma politiska vändningarna. Om man abstraherar bort fraseologin och den relativa tyngden av olika fraktioner av byråkratin (politiska, militära, teknokratiska) liksom från den växlande nivån av massmobiliseringar, är det inte förändringarna utan de konstanta elementen i byråkratin ekonomiska politik som är slående.

Ställda inför den ekonomiska utvecklingens grundläggande problem har **alla** fraktioner av byråkratin klart prioriterat utvecklingen av den tunga industrin, systematiskt underutvecklat eller inte tillräckligt utnyttjat den lätta industrin som ändå utgör den mest utvecklade delen av den kinesiska industrin, den viktigaste både för tillfredsställelsen av befolkningens behov och för utvecklingen av exporten.

Det är möjligt att denna nu kommer att förändras, men det återstår att se... Ställda inför de problem som den kinesiska storindustrin – förlorad i den föråldrade produktionens hav – reser, har **alla** byråkratin fraktioner behållit och försökt förstärka centralmaktens kontroll över företagen, även om den använt olika medel. Vi har redan understrukit detta i fråga om Deng Xiaoping-fraktionen. Detta var också fallet under ”kulturrevolutionen” ett faktum som maoisterna i väst ignorerat, men som därför inte är mindre verkligt.

Och inför den smala gräns som skiljer tillfredsställelsen av den kinesiska befolkningens livsmedelsbehov från hungersnöd, har **alla** fraktioner systematiskt strävat efter att importera spannmål.

Man skulle kunna förmoda att dessa oföränderliga element i politiken följer automatiskt av underutvecklingens motsättningar. Men så är inte alls fallet. Den enda ofrånkomliga följden

³⁸ I sin Mao-biografi – den mest fullständiga hittills – gör Dick Wilson en hård bedömning av Maos politiska agerande, men han erkänner samtidigt att 900 miljoner invånare i Folkrepubliken Kina har en mycket högre levnadsstandard än föregående generation (*Mao, The People's Emperor*, Futura Publication, London 1980, s.452.)

av motsättningarna är att utrymmet för de möjliga och genomförbara variationerna är litet. Ingen ekonomisk politik kan garantera en miljard kineser – vare sig idag eller inom tio år – en konsumtions- och kulturnivå jämförbar med de industrialiserade eller t o m de halvindustrialiserade ländernas. Men just därför att denna marginal är så snäv har den byråkratiska ledningen och planeringen, de felaktiga politiska linjer, de katastrofala misstagen vad gäller investeringar eller prioriteringar, slöseriet med tillgångar, kvävandet av massornas initiativkraft, fått ännu ödesdigrare följder i Kina än i de mer utvecklade länderna. De är verkliga brott mot mänskligheten.

Den kinesiska ekonomiska krisen är en kris för det byråkratiska styret och inte för den socialiserade ekonomin. Precis som i Sovjet och i Polen beror krisen på underproduktion av bruksvärden, inte på överproduktion av bytesvärden som kriserna i de kapitalistiska länderna. Det är fråga om ett underutnyttjande av de fysiska (materiella och mänskliga) resurserna, inte om en överackumulation av kapital. Den som inte förstått dessa skillnader har inte förstått den marxistiska ekonomiska analysens ABC.

Det kinesiska exemplet bekräftar det som de revolutionära marxisterna ständigt har hävdad i ett halvt sekel. Socialistiska demokratin är ingen ”lyx för de rika länderna”. Den är inte en idealnorm som bör förverkligas ”efter det att imperialisterna slutgiltigt krossats”, och som under tiden med nödvändighet måste underordnas realpolitikens krav. Den är ett materiellt, omedelbart krav i **alla** arbetarstater, en oundgänglig förutsättning för att de materiella och mänskliga resurserna ska kunna utnyttjas någorlunda harmoniskt, det enda medlet för att reducera slöseriet, korruptionen och bristen på erfarenhet i förvaltningen av kollektiverade produktionsmedel. Utan socialistisk demokrati är det omöjligt att verkligen uppskatta behoven hos massan av konsumenter och deras prioriteringar. Det är ändå mindre möjligt att uppskatta företagets verkliga produktionskapacitet och att löpande kontrollera att de utnyttjas effektivt. All effektiv planering omöjliggörs för att byråkraterna har ett materiellt intresse av att dölja en del av företagets tillgångar. Hela det ekonomiska livet blir ogenomskinligt.

Eftersom Kina är ett mycket mindre utvecklat land än Sovjet, ”folkdemokratierna” Kuba eller Jugoslavien, eftersom Kina är ett land i vilket proletariatet är mycket mindre utvecklat och mycket mindre kvalificerat är det mycket svårare att där förverkliga den socialistiska demokratin. Men på samma underutveckling är den socialistiska demokratin där desto mer nödvändig. Avsaknaden av den påtvingar ekonomin rubbningar – och massorna mycket mindre godtagbara uppoffringar – just därför att de säkerhetsventiler som finns på andra håll saknas. Vi är övertygade om att ett växande antal arbetare, unga rebeller och kritiska kommunister i Folkrepubliken Kina kommer att dra de nödvändiga slutsatserna. Det är ett tidens tecken att den nya kinesiska demokratiska rörelsen har antagit som sin fana den ”femte moderniseringen”: demokratin, av vilken förverkligandet av de fyra andra, vetenskapliga och ekonomiska, är avhängigt.

PS. Den ekonomiska och sociala krisen har fördjupats sedan januari 1981. Regeringen tycks ha beslutat sig för att skärpa åtstramningspolitiken genom företagsnedläggelser och massiva avskedanden beslutade på central nivå. Detta kommer för första gången att skapa en omfattande arbetslöshet bland vuxna i städerna, med en minskning av de arbetslösas inkomst på 25 till 50%, till följd av de låga arbetslöshetsanslagen som förutsetts.³⁹ En ny källa till missnöje bland massorna kommer på så vis att läggas till den som skapas av de dyra levnadskostnaderna.

Översatt ur franska *Inprecor*, 16 februari 1981

³⁹ *Le Monde*, 27 januari 1981.